

FIEN-nieuws

Excursie Duisburg, zaterdag 16 september 2000.

Op zaterdag 16 september zal de traditionele FIEN-excursie over de grens plaatsvinden. Dit keer zal de regio Duisburg het reisdoel zijn. O.a. zal de grootste binnenhaven van Europa bezocht worden, waarbij een aantal herbestemmingsprojecten bekeken zullen worden. Bij het ter perse gaan van dit nummer was nog niet het hele programma bekend. De deelname prijs zal vermoedelijk fl. 90,- bedragen. Startpunt zal zijn Arnhem NS, vertrek ca. 10.00 en retour tussen 20.00 en 20.30. Geïnteresseerden dienen zich schriftelijk te melden bij het secretariaat, men krijgt dan medio juni bericht over het programma en de definitieve prijsstelling.

Sec. FIEN, p/a C.H.R.T.Weever, Zomervaart 206F, 2033 DN Haarlem.

AGENDA

1. BREDA: fototentoonstelling IJzergieterij Rogier Nerinx Richter.

Van 18 maart tot en met 17 september is in het Bredase Museum een fototentoonstelling te bezichtigen over de voormalige ijzergieterij van de Fa. Rogier Nerinx Richter te Bergen op Zoom.

In het voorjaar van 1999 viel het doek voor deze vermaarde machinefabriek en ijzergieterij. Meer dan een eeuw bestond dit bedrijf, dat zich toelegde op de productie van machines, toestellen en installatieonderdelen, eerst vooral voor suikerfabrieken en gasfabrieken en later voor de chemische industrie.

Terwijl overal in Nederland soortgelijke bedrijven in de zestiger en zeventiger jaren moesten sluiten, overleefde dit Bergse bedrijf door zijn specialisme tot in 1999. Meteen na het faillissement liep fotografe Pia van Spaendonck bij wijze van spreken achter de curator het bedrijf in. Zij trof daar een monument van bedrijf en techniek in optima forma aan, nog geen etmaal nadat de medewerkers daar het gereedschap letterlijk uit de handen hadden laten vallen. In de donkere fabriekshallen leken de omstandigheden van rond 1900 bewaard.

"Leken", want in feite waren sporen voorhanden van meer dan een eeuw, waarvan de meeste toch uit relatief recente tijd. Maar de architectuur, de spaarzame lichtinval en vooral de allesoverheersende stoflaag verbonden alles tot een samenhangende indruk van een Pompei van industriële archeologie.

Pia van Spaendonck fotografeerde de ruimten, de vergeeten hoeken, de exterieurs, de machines en gereedschappen. Ook portretteerde zij de laatste medewerkers.

Pia van Spaendonck(50) was tot 1995 vooral actief als

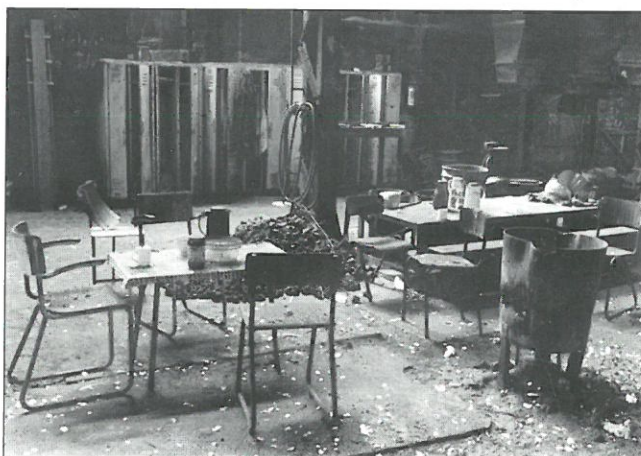
modefotografe. De laatste jaren is zij zich meer toe gaan leggen op vrije fotografie. Met een voorkeur voor stillevens zoals blijkt uit de prachtige opnamen van de Machinefabriek en IJzergieterij van Rogier Nerinx Richter.

Bij de tentoonstelling is een serie van 10 zwart-wit ansichtkaarten te koop met afbeeldingen van de fabriek en details van het interieur.

Breda's Museum, Parade 12(ingang keizersstraat), Breda(tel. 076-5299300)

Geopend: di-zo 10.00-17.00 uur.

Internet: www.breda-museum.nl

"Bergen op Zoom, interieur IJzergieterij Rogier, Nerinx, Richter:"

2. Hilversum: tentoonstelling "Met trekschuit en vrachtboot, over water naar Hilversum"

Van 3 juni tot en met 10 september is in het Goois Museum de geschiedenis van de waterwegen rondom Hilversum te zien. De tentoonstelling start met de ontwikkelingen in de zeventiende eeuw, maar ook aan recente ontwikkelingen wordt aandacht besteed, zoals de herinrichting van de Oude Haven in Hilversum.

De eerste Hilversumse waterweg, de Gooische Vaart werd in 1625 gegraven om aansluiting te geven op de reeds bestaande s' Gravelandse Vaart. Hierdoor kreeg Hilversum een waterverbinding met Amsterdam. De beurtschipperij en veerschipperij worden ook in de tentoonstelling belicht.

De tekortkomingen van de oude vaarweg via s'Graveland vormde de aanleiding om in het begin van de twintigste eeuw plannen te maken voor een nieuwe vaarroute, hetgeen na de nodige problemen eerst in 1934 leidde tot de aanleg van het Hilversums Kanaal. Deze nieuwe verbinding met de Vecht vormde niet alleen een krachtige economische impuls, maar is ook van betekenis geworden voor de recreatie.

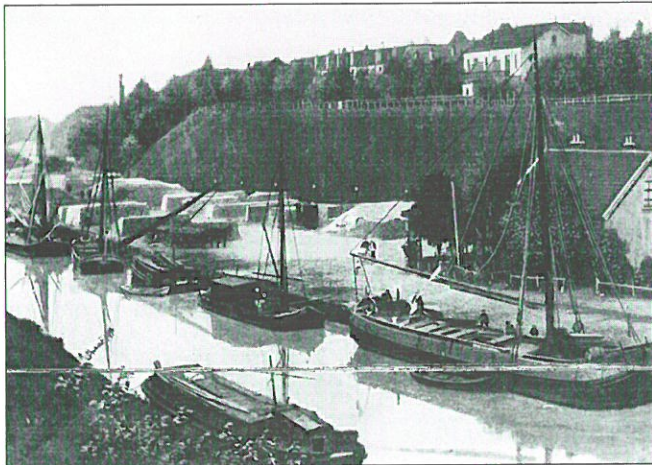
Ook wordt in de expositie aandacht besteed aan een

minder bekende vaarweg in Hilversum, de doorgetrokken Tienhovense Vaart. Dit was een onderdeel van een ambitieus plan uit 1797 dat erop gericht was het gehele Gooi met kanalen te doorsnijden. Van deze plannen is weinig terechtgekomen.

Dit voorjaar wordt begonnen met de sanering van de Oude Haven in Hilversum. De herinrichting van dit gebied zal onder andere leiden tot het herstel van de vaarverbinding met de Gooise Vaart en de aanleg van een natuur- en recreatiegebied. Een deel van de havenarmen zal worden gedempt en krijgt een nieuwe verkeersfunctie.

Goois Museum, Kerkbrink 6. tel. 035-629.2826.

Geopend: di/zo 13.00-17.00 uur.

"Hilversum, Oude Haven vanaf Havenstraat, ca. 1900"

3. Helmond: tentoonstelling "kijk op het werk"

Van 14 juni tot en met 3 september presenteert het gemeentemuseum Helmond zestien foto's van de bekende fotograaf Ed van der Elsken en elf pastels van de industrieschilder/tekenaar Herman Heijenbrock op de expositie "Kijk op het werk". De kunstwerken zijn geschonken door het Natuurkundig Laboratorium van Philips te Eindhoven en de Fa. Lucent Technologies te Hilversum.

De werken vormen een prachtige aanvulling op de deelcollectie "Mens en werk" van het museum. Deze verzameling, die zo'n 600 kunstwerken omvat, toont de wijze waarop kunstenaars de werkende mens hebben weergegeven. Herman Heijenbrock (1871-1948) wordt wel de schilder van de arbeid genoemd. Bij voorkeur met pastelkrijt op zwart papier maar ook in olieverf legde hij het werk van de arbeiders vast in een tijd dat de stoommachine nog de voornaamste krachtbron was. Hoewel het Gemeentemuseum Helmond reeds meer dan 20 werken van Heijenbrock in bezit heeft, vormt de schenking van Lucent Technologies een daadwerkelijke verrijking door de hoge kwaliteit en diversiteit aan onderwerpen: hoogovens in Duitsland en Zweden, een glasfabriek te Leerdam, een Belgische mijnwerker, een verfmolen en een Duitse sodafabriek. De elf pastels werden ooit van Heijenbrock aangekocht door de directie van de Nederlandsche Seintoestellenfabriek te Hilversum. Na een aantal overnames en naamsveranderingen kwam het bedrijf - en daarmee de pastels - in handen van Lucent Technologies, dat zich met name op telecommunicatie toelegt.

Begin jaren tachtig kreeg fotograaf Ed van der Elsken opdracht van de directie van Philips Natuurkundig

Laboratorium om het bedrijf en de mensen die er werkten te fotograferen. Van der Elsken maakte honderden zwartwit foto's in dit researchcentrum van Philips, hetgeen een groot aantal prachtige en heel directe portretten opleverde van mensen, die trots waren op hun werk. De foto's vormen een uitstekende aanvulling op het werk van Nederlandse fotografen als Cas Oorthuys, Eva Besnyo, Hans van der Meer en Cor Jaring dat reeds in de collectie van het museum aanwezig is.

Gemeentemuseum Helmond, kasteelplein 1 Helmond. (Tel. 0492-547475)

Geopend: di-vr 10.00-17.00, za-zo 14.00-17.00 uur.

"Herman Heijenbrock: hoogoven te Carlstad (Zweden)"

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

1. Commissie Erfgoed in ijzer en staal

De Commissie Erfgoed in ijzer en staal ressorteert onder de Vereniging Bouwen met Staal (v.h. het Staalbouwkundig Genootschap). De Commissie wordt regelmatig geraadpleegd bij het beoordelen van de historische waarde van constructies in ijzer en staal, toegepast in gebouwen. Hierbij kan men denken aan gevelconstructies, kolommen in ijzer en staal, vakwerkconstructies bij overkappingen, alsmede vaste en beweegbare bruggen. In het kader van vernieuwing verdwijnen regelmatig waardevolle oude constructies, die vaak van belang zijn uit oogpunt van de geschiedenis van de bouwtechniek. Het is zinvol deze constructies, of delen ervan, te bewaren. Dit kan bijvoorbeeld door het geven van een nieuwe bestemming aan constructies of ze vast te leggen in woord en beeld. De Commissie Erfgoed in ijzer en staal wil daaraan een bijdrage leveren.

Helaas wordt de commissie vaak te laat op de hoogte gesteld over de sloop van waardevolle constructies en gebouwen, zodat niets meer kan worden bewaard of documentair kan worden vastgelegd.

De Commissie wil een landelijk informatienetwerk opzetten om tijdig op de hoogte te worden gesteld over de voorgenomen sloop van waardevolle constructies van ijzer en staal. Het gaat hierbij vooral om het signaleren en minder om de beoordeling zelf.

Organisaties of personen die bereid zijn om als informant op te treden, worden verzocht contact op te nemen met de Commissie.

BERICHTEN

GRONINGEN

Veendam: in het Veenkoloniaal Museum te Veendam is vanaf maart 2000 een speciale afdeling ingericht, gewijd aan de geschiedenis van de ondernemersfamilie Wilkens. Het geslacht Wilkens behoort tot de pioniers die een belangrijke rol hebben gespeeld bij de economische ontwikkeling van de Veenkoloniën.

Aan het begin van de negentiende eeuw legde de landbouwerszoon Frans Wilkens de grondslag voor het familiebedrijf, dat zich specialiseerde in de handel van bouwmaterialen en in de rederij voor zeeschepen.

Het familiebedrijf wist zich telkens aan te passen aan nieuwe economische ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de productie van dextrine uit aardappelzetmeel.

Aan de economische activiteiten van de Familie Wilkens herinnert in Veendam alleen nog het statige kantoor van de houthandel aan het Oosterdiep. De familie bezat ook een handel in bouwmaterialen, een rederij en een dextrinefabriek. De houthandel ging in de jaren zestig op in de grootste houthandel van Nederland, de Fa. Pont Eecen NV te Zaandam. De familiehoek in het Veenkoloniale museum is een coproductie tussen de familie Wilkens en het museum. Allerlei privé-stukken zijn voor de permanente expositie afgestaan. De familie betaalt het museum gedurende vijf jaar een exploitatiebijdrage, een nieuwe vorm van sponsoring.

Meer informatie is te vinden op de website van het museum: www.veenkoloniaalmuseum.nl.

Zuidbroek: Het NS-station van Zuidbroek, aan de spoorlijn Groningen-Winschoten, zal nog dit jaar worden gesloopt. Op de plek van het station wil de gemeente Menterwolde een nieuwe streekbushalteplaats realiseren. Het oude NS-station werd in 1868 gebouwd door de Staatsspoorwegmaatschappij als station 3e klasse. In 1959 werd een deel afgebroken omdat het station nog slechts een beperkte functie had.

Vergelijkbare typen stationsgebouwen in het noorden zijn de laatste jaren alle gesloopt, zoals de stations van Hoogezand-Sappemeer, Assen, Hoogeveen en Heerenveen. Het stationsgebouw is momenteel nog in gebruik bij het werkvoorzieningschap Wedeka en een meubelmakerbedrijf.

OVERIJSSSEL

Deventer: de herontwikkeling van het historische industriegebied De Raambuurt in Deventer verloopt voorspoedig. Na de sloop van enkele ontsierende gebouwen start binnenkort de renovatie van enkele historische bedrijfsgebouwen, welke als monument blijven behouden.

In de voormalige inktfabriek aan de Bergsingel komen zes appartementen. De inktfabriek, een in neorenaissancestijl gebouwd pand uit 1880, wordt bovendien vrij gemaakt van ontsierende aanbouwen.

De beeldbepalende meelpakhuisen van de Fa. Ten Hove

aan de Bergpoortstraat zullen in de loop van 2001 ingrijpend worden verbouwd door de NV Bergkwartier. In het meelpakhuis uit 1885 zullen vijftien appartementen worden gehuisvest, waarbij de monumentale fabrieksgevel intact wordt gelaten. De hijsbalk en de gietijzeren ramen worden gehandhaafd. In het gebouw wordt een lift aangebracht. Tussen dit gebouw en de oude meelsilo van de Fa. Weijers, aan het einde van de Bergpoortstraat zal een nieuw appartementencomplex worden gebouwd, dat de verbinding vormt tussen beide industriële monumenten.

In het pakhuisgedeelte van de Fa. Weijers worden luxe appartementen gebouwd, met balkon. De dichtgemetselde boogvormige vensteropeningen worden voor de nieuwe woonfunctie weer opengemaakt. In het silogebouw van de Fa. Weijers, een hoog, gesloten bouwdeel zal waarschijnlijk een archeologisch archief worden gehuisvest. Dit is afhankelijk van de uitkomsten van een haalbaarheidsonderzoek. De karakteristieke sheddaken van het meelgebouw zullen in ieder geval worden gehandhaafd.

Een van de industriële "topstukken" vormt het gebouw "de Ijzermolen", een langgerekt karakteristiek fabrieksgebouw met vijf verdiepingen. Het gebouw aan de Bergpoortstraat werd in 1905 gebouwd als malleenopslagplaats voor de ijzergieterij van de Fa. Nering Bogel. In opdracht van de nieuwe eigenaar, kunstschilder Willem Jonkers, wordt het monumentale fabrieksgebouw binnenkort verbouwd tot kunstmederij, met galerie, kantoorruimten en een eigen woning. Op de begane grond zal de smidse worden ingericht, waar kunstenaar Jonkers zijn ijzerkunstwerken gaat vervaardigen.

Deventer: de provinciale commissie van de Bond Heemschut zet zich in voor het voortbestaan van de Raambrug. De Raambrug is in de negentiende eeuw gebouwd als ophaalbrug over de Buitengracht.

De gemeente Deventer wil de brug vervangen door een nieuwe voetgangersbrug, die de verbinding moet gaan vormen met het nieuwe appartementencomplex aan het Pothoofd. De Raambrug is gebouwd op de oude landhoofden van de sluis, die de verbinding vormde tussen de Buitengracht en de voormalige binnenhaven.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de ophaalbrug vernieuwd. Heemschut hoopt dat niet alleen de ophaalbrug in de huidige vorm blijft behouden, maar dat ook de restanten van de voormalige sluis worden opgeknapt.

Zwolle: in de nieuwe Zwolse kantoorwijk Hanzeland, achter het NS-station is in april jl. een oude spoorbrug herplaatst als voetgangersbrug. De oude spoorbrug is in 1880 gebouwd als enkelsporige brug in de spoorlijn Zwolle-Almelo, over de Soestwetering. In 1998 werd de spoorbrug door NS afgebroken en vervangen door een nieuwe betonnen brug. Op aandringen van de Bond Heemschut werd voor de oude brug een nieuwe bestemming gevonden in samenwerking met de gemeente Zwolle. De brug werd het afgelopen jaar door een metaalbedrijf opgeknapt, ingekort en versmald om geschikt te worden gemaakt als voetgangersbrug. De brug is herplaatst op de hoek van de Hanzelaan-Koggelaan.

Op 17 juni zal de Bond Heemschut een excursie naar de brug organiseren. Op deze dag zal ook een informatiebord worden onthuld met informatie over dit technische monument.

sloten beide partijen echter de rijen en vormden een front.

2.DUN, Paul van: Acht eeuwen uit 'n goed vat; de bier - en brouwerijgeschiedenis van s' Hertogenbosch en omgeving. Den Bosch: Kentekens Brouwerij, 1998. 168 blz. ill. Lit.opg. ISBN 90.9011.688.5.

Prijs: fl. 69,--

Naar aanleiding van het 40-jarig bestaan van de Heinekenbrouwerij in Den Bosch gaf het concern opdracht aan historicus Paul van Dun de geschiedenis van de Bossche brouwerijen door de eeuwen heen te boek te stellen. Op basis van archiefonderzoek is dit boekwerk tot stand gekomen, dat een uitgebreid beeld geeft van de Bossche bierbrouwerijgeschiedenis. Een rijke geschiedenis, gezien het grote aantal brouwerijen dat de stad gekend heeft en waarvan helaas zeer weinig van is overgebleven. Van enkele is het gebouw nog intact zoals dat van de brouwerij "De Roy Croon" in de Hinthamerstraat.

In zes hoofdstukken besteedt de auteur achtereenvolgens aandacht aan oude ambachtelijke bierbrouwerij-technieken, bierbrouwerijen in Den Bosch vanaf de middeleeuwen tot in de negentiende eeuw, de overschakeling op industriële productieprocessen in de negentiende eeuw en de bierbrouwerijgeschiedenis in de twintigste eeuw, met relatief veel aandacht voor de Heinekenbrouwerij die in 1958 haar vestiging in Den Bosch opende. In het laatste hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de maatschappelijke invloed van het bier op het Brabantse volksleven, treffend in beeld gebracht door de vele historische in- en exterieuropnamen van Bossche cafés.

Het boek is fraai vormgegeven en rijk voorzien van zwart-wit- en kleuropnamen, en afbeeldingen van historisch reclamemateriaal en oude archiefstukken.

3.DIJKSTRA, Joke: Groningen Hoofdstation Centraal. Groningen, REGIO-Projekt Uitgevers, 1999. 95 blz., ill.krtn., lit, opg. ISBN 90.5028.136.2.

Prijs: fl. 31,--

Eind 1999 kwam de ingrijpende restauratie van het Groninger hoofdstation gereed. Naar aanleiding van dit feit is dit boekwerkje uitgebracht, waarin het restauratieproces op beknopte wijze wordt beschreven. De restauratie was er op gericht het interieur van het monumentale Groninger station weer in de staat van 1897 terug te brengen.

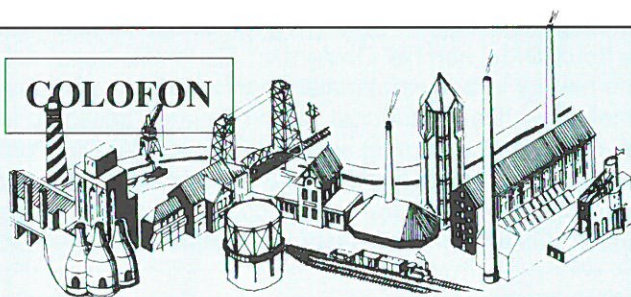
Een van de meest ingrijpende onderdelen van dit project was de reconstructie van de monumentale hal van het station, waarbij door het verwijderen van de moderne tussenverdieping uit 1968 de unieke art-nouveaute-geltableaus en het papier-machéplafond weer voor de reiziger zichtbaar zijn geworden.

Het voor een breed publiek geschreven boek bevat naast een beschrijving van het restauratieproces historische wetenswaardigheden en een aantal persoonlijke impressies over het station van bekende Groninger inwoners als Henk van Os en Jacques d'Ancona. Het boekwerkje is rijk geïllustreerd met fraaie kleuropnamen en zwart-witopnamen.

4. BRONNEN op het spoor; gids voor onderzoek naar de geschiedenis van de spoorwegen in Nederland. Utrecht, Matrij, 2000. 108 blz., ill., krt. 22 CM.

ISBN 90-5345-159-5. Prijs fl. 24,95.

Onlangs zijn de historische archieven van de Nederlandse Spoorwegen op een plaats samengebracht, in het Utrechts Archief. Dit was de aanleiding voor de publicatie van deze bronnengids, die een hulpmiddel vormt voor een ieder die onderzoek doet naar de geschiedenis van de spoorwegen in Nederland. Het is een gids om vragen te beantwoorden over het gebruik van de vele archiefbronnen, foto's en kaarten. Ook wordt verwezen naar andere archieven waar zich spoorwegdocumentatie bevindt. Het boek is echter niet alleen een gids voor de onderzoeker, maar geeft ook in kort bestek inzicht in een aantal onderwerpen op het gebied van de Nederlandse spoorweggeschiedenis. In twaalf hoofdstukken wordt aandacht besteed aan onderwerpen als de aanleg van spoorlijnen, spoorweg-architectuur, rollend materieel, lokaalspoorwegen, personeel en spoorwegongevallen. Het boek bevat daarnaast een bronnenoverzicht, een uitgebreid register en een kaart van het Nederlandse spoorweg- en tramweg-net anno 1931. De ca. 60 afbeeldingen in zwart/wit en kleur geven een fraai beeld van meer dan anderhalve eeuw spoorweggeschiedenis.

Industria

Nieuwsbrief van de 60 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

De nieuwsbrief verschijnt ± vijfmaal per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 2000 no. 4 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 1 sept. 2000. Secretariaatsadres FIEN: Zomervaat 206f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 27,50 voor de jaargang 1999 op Postbankrekeningnr. 132802 ten name van:

**Stichting FIEN, Industria,
Oosteinde 13,
7772 CA Hardenberg.**

"Zwolle, herplaatste spoorbrug in Hanzeland"

GELDERLAND

Aalten: de gemeente Aalten heeft een verzoek ingediend om de oude spekslagerij van de Fa. Prinsen aan de Prinsenstraat op de Rijksmonumentenlijst te plaatsen. Het object omvat een vrijwel complete originele Duitse spekslagerij uit het begin van de twintigste eeuw, een rokerij en tal van elementen die in een ouderwetse ambachtelijke slagerij thuishoren. Volgens deskundigen is de inventaris van de slagerij zo bijzonder dat er in heel Nederland geen tweede exemplaar te vinden is. Hoewel de slagerij al in 1976 werd gesloten, is alles nog geheel intact. Het gebouw van de slagerij dateert uit 1890.

Dodewaard: een van de laatste nog overgebleven oude baanwachtershuisjes aan de oude Betuwelijn (Tiel-Nijmegen) is op de gemeentelijke monumentenlijst van de gemeente Dodewaard geplaatst. Het spoorweghuisje nr. 14 is in 1882 gebouwd en verkeert in originele staat. Het huisje, dat zelfs nog beschikt over een originele waterput, staat aan de Dodewaardse Kerkstraat, ten westen van het station Hemmen-Dodewaard. Volgens een advies van het Gelders Genootschap vormt het baanwachtershuisje een gaaf ensemble in combinatie met het station.

Nijmegen: de ca. 150 jaar oude Waalhaven in Nijmegen, aan de Westzijde van de spoorbrug gelegen, heeft sinds december 1999 de beschikking gekregen over een historische havenkraan. De oude havenkraan, die dateert van ca. 1900, was tot voor kort nog in bedrijf bij een sloperij in Nijmegen. Op initiatief van de Stichting Oude Stad (SOS) is de kraan voor fl. 1,- overgenomen onder de voorwaarde dat het industriële monumenten een waardige bestemming zou krijgen. In het kader van de opwaardering van de Oude Haven is besloten de kraan aldaar een nieuwe plek te geven. Eind 1999 is de kraan in onderdelen per ponton verscheept naar de Oude Haven. In afwachting van een verdere restauratie is de kraan voorlopig op bielsen geplaatst aan de Havenkade. Binnenkort worden ook de rails, waarover de kraan zich verplaatst, aangelegd. Daarna zal de in slechte staat verkerende kraan de komende jaren volledig gerestaureerd worden.

Winterswijk: het imposante stationsgebouw van Winterswijk is door de gemeente op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Het Winterswijkse station werd in 1878 gebouwd in opdracht van de Staats-

Spoorwegen. Het grootschalige karakter van het station is te danken aan de belangrijke functie die het destijds had als grensstation. Winterswijk kende ooit twee spoorverbindingen met Duitsland. Het stationsgebouw is nog steeds bij de NS in gebruik, maar kent ook tal van andere gebruikers.

UTRECHT

Utrecht: vanaf 20 maart is het Nederlands spoorwegmuseum aangesloten op internet met de website www.spoorwegmuseum.nl. De site is inmiddels door de publieksjury van de Utrechtse Communicatie Kring uitgeroepen tot site van het jaar 1999. Kinderen kunnen hun hart ophalen op de speciale Kindersite "Kids op de rails". Zij kunnen hier onder andere terecht voor informatie voor werkstukken. Voor de echte spoorwegliefhebber schrijft de conservator van het museum maandelijks een column met daarin de laatste nieuwtjes over de collectie. Tevens is een lijst op te vragen van de gehele collectie rollend materieel.

Ook de geschiedenis van het spoor, de geschiedenis van het Museum en de evenementen voor het komende half jaar zijn te vinden op de nieuwe site. Het pronkstuk is de plattegrond van het museum. Natuurlijk ontbreken ook de interessante links niet.

NOORD HOLLAND

Amsterdam: aan de Jan van Galenstraat in het Amsterdamse oude westen staat het imposante gebouw van de Centrale Markthal. Lange tijd zag het er naar uit dat dit monumentale gebouw gesloopt zou gaan worden, om plaats te maken voor een nieuw distributiecentrum. Onlangs heeft echter het stadsdeel Westerpark het besluit genomen de markthal voor te dragen voor plaatsing op de Rijksmonumentenlijst. De Markthal werd in 1832 gebouwd naar een ontwerp van architect Nico Lansdorp. Het gebouw is de enige overdekte markthal uit het interbellum in Europa. De markthal staat op het terrein van Food Center Amsterdam (FCA) en is nu nog in gebruik voor de opslag van groente en fruit. Doorslaggevend voor het behoud van de markthal is een actie van het Comité "Behoud de centrale Markthal". Dit comité, bestaande uit twintig deskundigen op het gebied van monumentenzorg, stedenbouw en architectuur beschouwd het complex als een uniek specimen van functionele architectuur met stijkenmerken van de Amsterdamse School. Er zal een haalbaarheidsonderzoek worden uitgevoerd naar een nieuwe bestemming voor de markthal, waarbij een economische functie prioriteit heeft. Mocht uit het onderzoek blijken dat behoud economisch niet haalbaar zou zijn, dan behoort de sloop van het complex alsnog tot de mogelijkheden. Wethouder Kramer van het stadsdeel Westerpark wil echter alles in het werk stellen om de hal te behouden.

Amsterdam: het complex van het voormalige Rijksmagazijn van Geneesmiddelen heeft een nieuwe functie gekregen. Naar een ontwerp van de Amerikaanse architect Steve Holl is het complex aan de Mauritskade verbouwd tot hoofdkantoor van de woningbouwvereniging Het Oosten. Het onlangs opgeleverde complex is een prachtige synthese van negen-

tiende-eeuwse industriële baksteenarchitectuur en ultramoderne architectuur. Het oude Rijksmagazijn, een rijksmonument, bestaat uit een aantal functionele gebouwen zoals opslagruimten en een ketelhuis, dat direct grenst aan het water van de Singelgracht. Bij de restauratie van de oude magazijnen zijn fraaie details als gietijzeren zuilen, gietijzeren trappenhuisen en houten spanten in ere gelaten. Temidden van de oude gebouwen is een modern vergaderpaviljoen geplaatst, met een koperen gevelbekleding. Vanaf de Mauritskade vormt het felgroene paviljoen een brutaal, maar ook levendig contrast met de omringende gerestaureerde gevels van het oude Rijksmagazijn.

Bloemendaal: het oude betonnen filtergebouw van de Bloemendaalse Waterleiding aan de Hoge Duin- en Daalseweg in Bloemendaal is door de gemeente verkocht aan een particulier.

Het filtergebouw is in 1912 gebouwd door de Duitse bouwfirmas Stuhlenmeijer. Sinds 1953 is het filtergebouw, een zeldzaam vroeg voorbeeld van betonskeletbouw in Nederland, niet meer in gebruik.

De nieuwe eigenaar van dit opmerkelijk specimen van industrieel erfgoed, Bloemendaler H.Swaak heeft de inmiddels overleden architect Mart van Schijndel een verbouwingsplan laten maken voor het filtergebouw.

Uitgangspunt van dit plan is de ombouw van het filtergebouw tot een multifunctionele ruimte, met leefruimten, ateliers, gastenverblijven en galeriekamers. Om het gesloten filtergebouw geschikt te maken voor werken en wonen, was het noodzakelijk het gebouw te doorbreken met een vide, die op elk van de drie verdiepingen van het zeven meter hoge gebouw een patio creëert. De buitengevels worden doorbroken met smalle sleuven en deuren, conform de eis van Monumentenzorg om het gesloten karakter van het filtergebouw niet onherstelbaar aan te tasten.

ZUID HOLLAND

Rotterdam: staatssecretaris van der Ploeg van Cultuur heeft 50 bouwwerken uit de periode 1850-1940 op de Rijksmonumentenlijst geplaatst. Onder deze bouwwerken bevinden zich een aantal prominente industriële objecten, zoals de spoorbrug "de Hef", de Koninginnebrug over de Koningshaven en het pakhuis-complex "het vrije entrepot" aan de Stieltjesstraat.

NOORD BRABANT

Eindhoven: de voormalige sigarenfabriek van de Fa. Gomarus aan de Gagelstraat in het stadsdeel Strijp wordt opgeknapt. De sigarenfabriek uit 1902 wordt door de nieuwe eigenaar Smulders in gebruik genomen als woondecoratie- en meubelzaak. Het beeldbepalende fabrieksgebouw was de laatste jaren sterk in verval geraakt. Na het beëindigen van de sigarenproductie heeft het complex nog jaren lang onderdak geboden aan tal van bedrijven, zoals een radiatorenfabriek, een tekenacademie, een zuivelgroothandel en diverse meubelzaken.

Geldrop: een aantal gebouwen in Geldrop zijn onlangs op de rijksmonumentenlijst geplaatst. Hiertoe behoren ook een aantal industriële objecten: de stalen perron-

overkapping uit 1913 van het NS-station (ontwerp van spoorwegarchitect Van Heukelom), de gietijzeren wegwijzer uit 1866 op de hoek Mierloseweg/Nuenenseweg en twee textielabrikantenwoningen in de Stationsstraat.

"Geldrop, perronoverkapping, 1913"

LIMBURG

Gennep: voor de vervallen moutfabriek "Aurora" aan de Brabantstraat in Gennep dreigt dit jaar definitief het einde. De gemeente Gennep heeft een sloopvergunning afgegeven voor het industriële monument, dat dateert uit 1899.

Op de plaats van de fabriek wil projectontwikkelaar IBC-vastgoed vijftig appartementen bouwen. Al sinds de sluiting van de moutfabriek in 1991 zijn er door de projectontwikkelaar plannen ontwikkeld voor nieuwbouw op de locatie van de fabriek. Na verschillende aanpassingen van de nieuwbouwplannen en de keuze van een andere architect lijkt nu dan definitief het groene licht te zijn gegeven voor de nieuwbouw. Na de sloop van de mouterij zal eerst de grond moeten worden gesaneerd. Ooit lag op deze plaats de spoorverbinding van de NBDS (de spoorlijn van Boxtel naar Duitsland) en de grond op het voormalige spoortracé is vervuild.

Volgens de gemeente is behoud van het oude mouterijgebouw onhaalbaar. De naastgelegen directiewoning van de mouterij aan de Heijenseweg zal wel behouden blijven.

LITERATUURSIGNALERING

1.BONT, C. de: Delfts water; Tweeduizend jaar bewoning door waterbeheer in het Delftse.

Zutphen, Walburg Pers, 2000. 144 blz. ill. Lit.opg. ISBN 90-5730.111.3. Prijs: fl. 49,50

Deze uitgave biedt een historisch-geografische kijk op tweeduizend jaar bewoning door waterbeheer in en rondom Delft, in relatie tot de stichting van de stad en haar watervoorziening. De waterkwaliteit was voor de stad delft van levensbelang, als drinkwater en als grondstof voor het in de middeleeuwen zeer beroemde Delftse bier en voor ander takken van nijverheid. In het boek wordt ook aandacht besteed aan de tegengestelde belangen van de stedelijke magistraat en de plattelandsbelangen. Kwam de bedreiging van buiten, dan